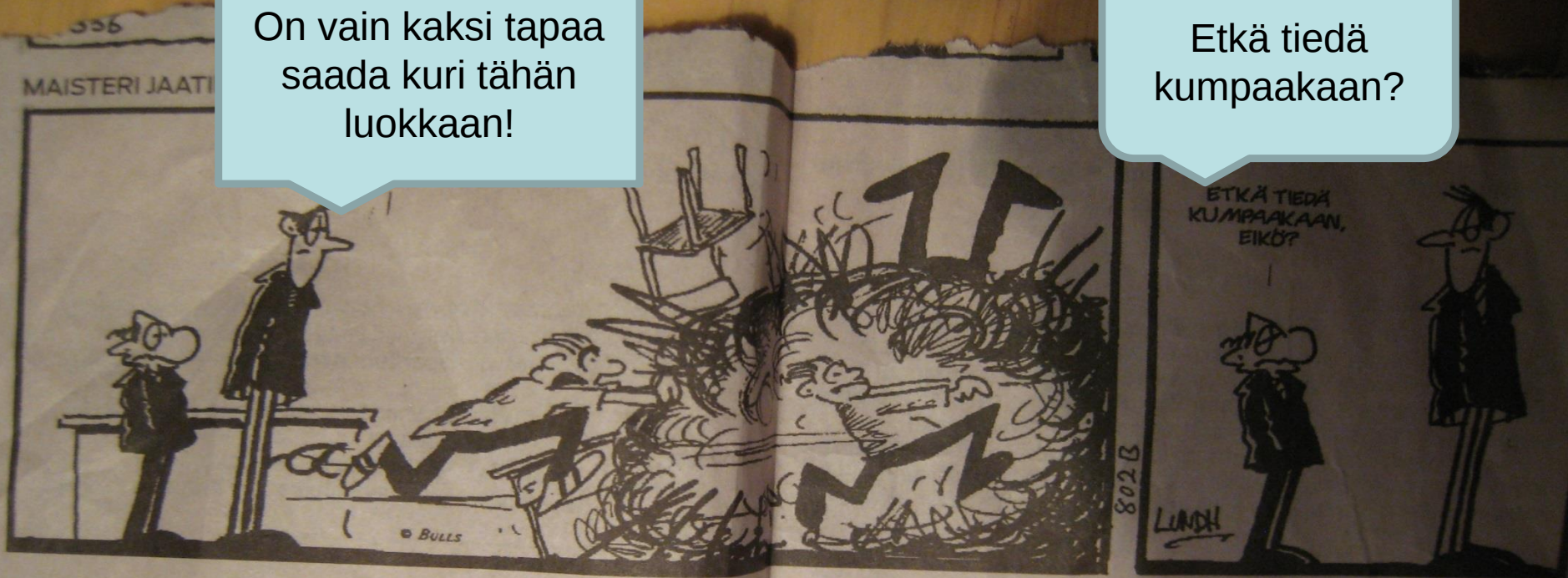

A photograph of a paved path winding through a lush green forest. Sunlight filters through the dense canopy of trees, creating a dappled light effect on the path and the surrounding grass. A light blue speech bubble is overlaid on the left side of the image, containing text in Finnish.

**Opettajan
tilannetaju**
Tommi Mäkinen

On vain kaksi tapaa
saada kuri tähän
luokkaan!

Etkä tiedä
kumpapaakaan?

Haastavaa käyttäytymistä esiintyy kaikilla ihmisillä, eikä vähiten murrosikäisillä nuorilla (Loovis 2011).

*"Ihminen haluaa olla rakastettu,
jollei rakastettu, ihailtu,
jollei ihailtu, pelätty,
jollei pelätty niin vihattu ja halveksittu.
Ihmisen on koettava jonkinlainen tunne.
Sielu kammoksuu tyhjiyyttä ja hakee yhteyttä
hinnalla millä hyvänsä."*

(Hjalmar Söderberg – Psyykkinen hyvinvointi ja Oppiminen kirjassa)

*"Usein nuoren kokemus (sisäinen maailma) ja ulkoinen
käyttäytyminen voivat olla suuressa ristiriidassa."
([Savolainen 2010](#))*

Luennon sisältö

1. Miksi kohtaamisella on väliä?
2. Käyttäytymisen havainnointi
3. Käyttäytymisen ikkuna
4. Luottamuksen rakentamisesta
5. Kuuntelusta
6. Ongelmaan tarttumisesta

1. Miksi kohtaamisella on väliä?

- Oppilaista lähtevä opetus toimii paremmin kuin aineesta lähtevä opetus. ([Paju & Hoikkala 2013](#)).
- Kun opettajat kehittävät omia vuorovaikutustaitojaan, se saa oppilaat kukoistamaan ja lisää hyvinvointia ([Talvio 2014](#))
- Opettajan lämminhenkisyydellä on suurempi vaikutus motivaatioon kuin esimerkiksi luokkakoolla ([Alkuportaati-tutkimus](#) ja esim. [täältä](#) ja [täältä](#))

- Sillä, miten opettaja kohtaa oppilaansa, on väliä siihen, miten oppilas käyttäytyy. ([ks. Äärelä 2012](#))
- Iso osa oppilaista kokee, etteivät opettajat kuuntele heitä, ole kiinnostunut heistä tai heidän mielipiteistään (Kurttila 2015)
- Lapsilla vuorovaikutustaitojen oppiminen on parantanut koulumenestystä, käyttäytymistä, empatiaa, vastuunkantamista ja lisännyt positiivista asennetta itseä ja muita kohtaan (mm. Durlak ym. 2011; Payton ym. 2008, ks. [Lintunen 2013](#) ja Casel.org)

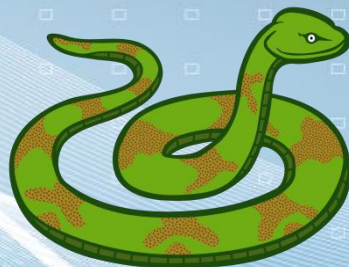
Vuorovaikutustaitoja

- Selkeä sanaton ja sanallinen viestintä
 - Kuunteleminen
 - Ongelmanratkaisutaidot
- (Gordon 1974; 2006, Greene 2008)

Hyväksynnän voima

"Elämän yksinkertaisempia mutta kauneimpia paradokseja on se, että kun ihminen tuntee toisen ihmisen todella hyväksyvän hänet sellaisena kun hän on, hän saa liikkumisvapautta ja alkaa ajatella, kuinka hän haluaa muuttua, miten kasvaa, miten hän voi tulla erilaiseksi, mutta hän voi tulla enemmän sellaiseksi, mihin hänellä on kykyjä."

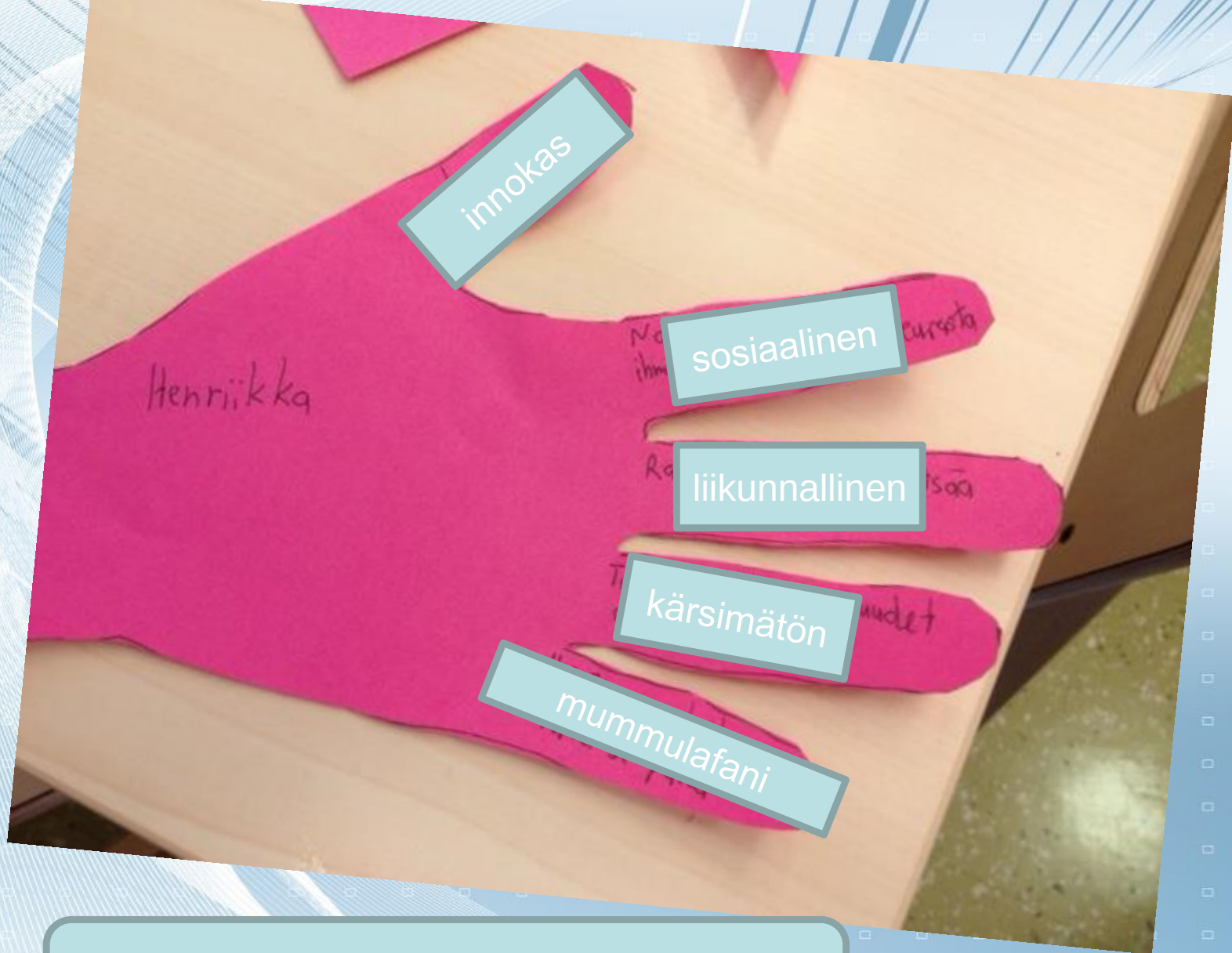
(Thomas Gordon)

2. Käyttäytymisen havainnointi

mm. Rosenberg. 2015. Reinikainen 2009

Miten kuvaillet itseäsi viidellä sanalla ilman leimoja/tulkintoja?

Leimoista

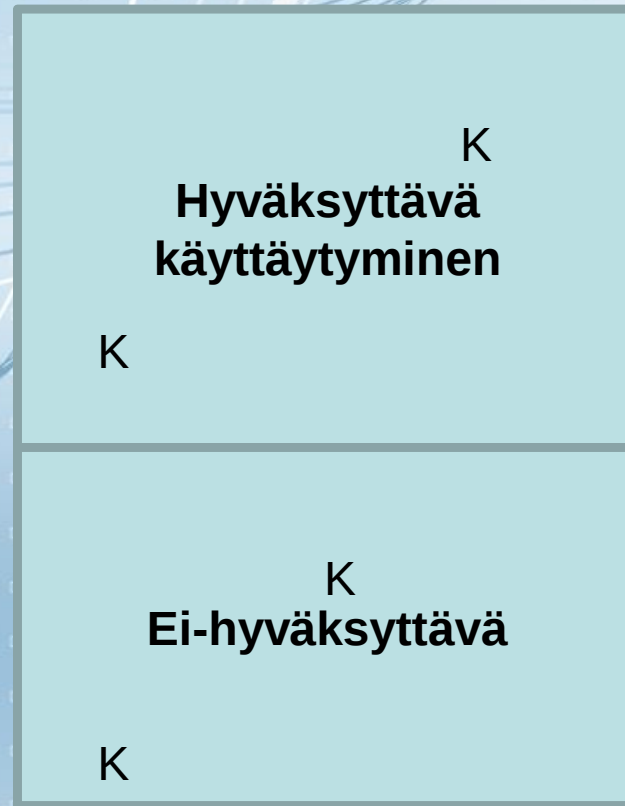
"Kun (Tuomas) Kyrö rikkoi kolmannella luokalla käsityötunnilla vasaran, opettaja ilmoitti, ettei Tuomaksesta tule täysivaltaista yhteiskunnan jäsentä.

Se on aika vahvasti sanottu kymmenvuotiaalle, jolta tosin kesti tovi tajuta, mitä opettajan komealta kalskahtava lause edes tarkoitti.

Kyrö toimi odotusten mukaan ja käyttäytyi mahdollisimman mahdottomasti. Silloin, kun hän ei häiriköinyt, hän oli luokan pelle. Koulun ulkopuolella hän taas oli rämäpää. " (HS Kuukausiliite Elokuu 2014)

3. Gordonin käyttäytymisen ikkuna

Hermoviiva →

Hermoviivan sijaintiin vaikuttavat:

1. Minä itse
2. Ympäristö
3. Toinen ihminen

Gordon (2006)

Käyttäytymisen ikkuna

Hyväksyttävä
käyttäytyminen

^KOppilaalla on
tarve/ongelma/
vahva tunne

Kuuntelun taidot

^K
Oppimisen ja
yhteistyön alue

Minäviestit
Myönteisyys
Kuunteleminen

Hermoviiva →

Ei hyväksyttävä
käyttäytyminen

^K
Opettajalla on
tarve/ongelma

Ongelmanratkaisutaidot

(Gordon 2006)

**Milloin minun hermoviivaani
heilahtaa?**

**Mitä ajatuksia käyttäytymisen
ikkunasta?**

4. Luottamuksen rakentaminen: avoin viestintä, myönteisyys ja tutustuminen

Arvostukseen perustuva
auktoriteetti edistää työrauhaa
parhaiten

([Holopainen ym. 2009](#))

JOTENKIN SE OPPILAS TÄYTYY SAAHA
HANSKAAN NIIN, ETTÄ SULLA ON JONKIN-
NÄKÖNEN PLUS-KONTAKTI SIHEN. JOS
SULLA ON PALJON NEGATIIVISTA KONTAKTIA,
ETTÄ KOKO AJAN JOUVUT TORUMAAN JA
SHVASTA ASIASTA JANKKAAMAAN, ETTÄ
TAAS OOT MYÖHÄSSÄ JA HOMMAT TEKEMÄTTÄ...

Niin kaiken sen negatiivisen jälkeen, sulla
täytyy olla ISO PLUSSA repiä jostain.

JA JOS SULLA EI SITÄ OLE, NIIN SE LAPSI KYLLÄ
MENEHTYY SIHEN, ETTÄ... SILLE JÄÄ SEMMONEN
MIELI, ETTÄ TUO OPETTAJA EI VÄLITTÄNYT.

([Soini, Pietarinen & Pyhälä 2016](#))

Käyttäytymisen ikkuna

Hyväksyttävä
käyttäytyminen

Oppilaalla on
ongelma

Kuuntelun taidot

Oppimisen ja
yhteistyön alue

Minäviestit
Myönteisyys
Kuunteleminen

Hermoviiva →

Ei hyväksyttävä
käyttäytyminen

Opettajalla on
ongelma

Ongelmanratkaisutaidot

(Gordon 2006)

Yhteistyön alue ja luottamuksen rakentaminen

Nimien opettelu ja käyttäminen,
sekä oppilaisiin tutustuminen
ovat parhaimpia keinoja työrauhan
saavuttamiseen

Kaupunki

Sana ”moi” riitti lopettamaan huumeidenkäyttäjien häiriköinnin Töölön kirjastossa – ”Jos ihminen nähdään vain järjestyshäiriönä, käytös on sen mukaista”

Muualla pääkaupunkiseudulla huumeisiin liittyvät levottomuudet ovat kasvussa julkisissa tiloissa. Töölössä kirjasto liittoutui Ruusulankadun asukkaiden kanssa.

Luetuimmat

JUURI NYT

PÄIVÄ

VIIKKO

1. Saksan kallein meikkilaukku – näin yhden naisen erhe kasvoi kymmenientuhansien matkustajien kaaokseksi Münchenin lentokentällä
2. Trooppisten öiden loppu hämmöttää – Viime yönä Turussa hikoiltiin vielä 23 asteessa. Itä-Suomessa lämpötila painui

Asiat vievät joskus valtavasti aikaa

Jokainen haluaa olla erityinen.

*Jos sinut nähdään toiminnan kautta,
olet luku listassa. Olet toki tärkeä,
koska tulit, mutta puolestasi olisi
voinut tulla kuka vain.*

*Pitkäkestoisessa IceHeartsin työssä
on tärkeää, että juuri sinä tulit.
Ja jos et tule, minä kasvattaja,
tiedän, miksi et tullut.*

*Tiedän, onko sinulla kavereita.
Tiedän, mitä sinulle kuuluu..*

Sinä tiedät, että olet tärkeä.

- Iceheartsin nettisivuilta

Minäviestintä:

Kertoo, mitä:

ajattelen

tunnen

haluan

arvostan

mihin en suostu ja miksi

Selittävä minäviesti

Kantaa ottava minäviesti

Ennakoivat minäviestit

Myönteinen minäviesti

Ongelmaan tarttuva minäviesti

(Adams 1999)

Myönteisestä palautteesta

1. Mieti henkilö, jolle olet kiitollinen, jota arvostat tai josta olet ylpeä
2. Kirjoita itsellesi, mitä tunteita, ajatuksia sinussa herää, kun mietit hänen toimintaansa
3. Mieti ja kirjoita, mikä konkreettinen asia hänen tekemisessään saa sinussa aikaa edellä kuvattuja ajatuksia.
4. Kuvittele tilanne, että sanoisit viestin ääneen

Myönteinen minäviesti

*Käyttäytymisen kuvaus + Tunne
+ Konkreettinen seuraus minulle*

Esimerkki myönteisestä minäviestistä

- <http://www.youtube.com/watch?v=eLrnRHEDXY&feature=youtu.be&hd=1>

Teille on tuttua, kuinka puhkeamme kukkaan sellaisen ihmisen lähellä, joka näkee meissä olevan hyvän ja osaa houkutella esiin parhaan meistä. Ja tiedämme, miten me kaikki kuihdumme sellaisen ihmisen lähellä, joka koko ajan löytää meistä vikoja.

–Desmond Tutu

”Jos et näe lapsessa mitään hyvää, sinulla ei ole hänelle mitään annettavaa”

-Lastensuojelun työntekijä

”Puolet yhdeksäsluokkalaaisista uskoo opettajien pitävän heitä huonoina oppilaina.”

5. Kuuntelun taito

- kun toisella on voimakas tunne, tarve tai ongelma***
- Joka tilanteessa***

Kuuntelun taidot

"Jos olisi tarkoitus, että puhuisimme enemmän kuin kuuntelisimme, meille olisi annettu kaksi suuta ja yksi korva."

–Epictetus, Antiikin Kreikan filosofi

"Kuuntelenko ymmärtääkseni vai vastatakseni?" (muok. Stephen R. Covey)

"Etana, jolla on valtavat korvat" (pikkulapsi)

Kuuntelun taidot

- Huomion kohdistaminen
- Tilan antaminen
- Vastaanottoilmaukset
- Ovenavaajat
- Aktiivinen/eläytyvä kuuntelu

Aktiivinen/eläytyvä kuuntelu

- Toisen tunnekokemuksen/tarpeen kuulemista ja sen heijastamista hänelle
- Kun tunne saa nimen, siitä tulee käsiteltävämpi
- Puhujalle tulee tunne, että hänen tunteensa hyväksytään – auttaa pääsemään eteenpäin
- Aktiivinen kuuntelu auttaa toista jäsentämään ajatuksiaan

Aktiivisen kuuntelun avulla kuulija kuulee, mitä toinen tarkoittaa. Sen lisäksi, että kuulee, mitä toinen sanoo.

Vieläkö jaksaa keskittyä?

Jumppa ja pariporina

Takataskuun kuuntelusta:

<http://lupaollamina.fi/blog/viisi-lausetta-joilla-vastata-lapsen-pyyntoihin/?platform=hootsuite>

6. Ongelmaan tarttumisesta

Käyttäytymisen ikkuna

Hyväksyttävä
käyttäytyminen

Oppilaalla on
ongelma

Kuuntelun taidot

Oppimisen ja
yhteistyön alue

Minäviestit
Myönteisyys
Kuunteleminen

Hyväksymisraja →

Ei hyväksyttävä
käyttäytyminen

Opettajalla on
ongelma

Ongelmanratkaisutaidot

(Gordon 2006)

Ongelmaan tarttuminen

- Vaatii usein rohkeutta
- Vaatii kuuntelun taitoja
- Lisää luottamusta ihmisten välillä

Ongelmaan tarttuminen

- Sinäviesti:
 - Suuntautuu toiseen: sinussa on jotain vikaa
 - Saa usein aikaan vastustuksenhalua (esim. taistelu, pako, alistuminen) (Gordon 2006; Kautto-Knape 2012)

Varsinainen ongelmatilanne saa harvoin rakentavaa ratkaisua sinäviestin seurauksena.

Ongelmaan tarttuva minäviesti

Käyttäytymisen kuvaus + Tunne
(+ Konkreettinen seuraus)

Oon tosi turhautunut (=tunne), kun tunnin aikana olen useamman kerran kuullut puhetta toisten päälle, vaikka kurssin alussa on sovittu muuta, (=käyttäytymisen kuvaus). Mua ei enää hymyilytä enkä pysty keskittymään teihin (=seuraus).

Opiskelijalta:

”Mua ärsyttää, kun ei päästä aloittamaan ajoissa, koska en pysty toteuttamaan alkuperäistä suunnitelmaa.”

Mä on stressaantunut, kun joudun miettimään uudenlaista toteutusta tunnille. Etukäteenkin jo huolestutti, olenko laittanut tunnille liikaa tavaraa. Mua myös mietityttää, tuleeko tästä myöhästelystä normi.

Vältä:

aina

taas

ikinä/ei koskaan

Keskity:

käyttäytymiseen,

älä tulkintaan/syyttelyyn

Muista:

kuuntelu on todella tärkeää, kun puutut
toisen käyttäytymiseen.

Ongelmien ratkaisusta

Kaikkeä ei tarvitse ratkaista tässä ja nyt – ei ole ”oppikirjaratkaisua” eri tilanteisiin!

Yksin ei kannata jäädä haastavien tilanteiden kanssa.

Omaa käyttäytymistä voi aina pyytää anteeksi.

Käyttäytymisen ikkunan kertaus

Hyväksyttävä
käyttäytyminen

Oppilaalla on
ongelma

Kuuntelun taidot

Oppimisen ja
yhteistyön alue

Minäviestit
Myönteisyys
Kuunteleminen

Hyväksymisraja →

Ei hyväksyttävä
käyttäytyminen

Opettajalla on
ongelma

Ongelmanratkaisutaidot

(Gordon 2006)

"Pakko vielä sanoa että on hurjaa kuinka paljon ne Gordonin ja Greenin kirjat on muuttanut mun käsityksen kasvattamisesta ja koko opetusalaista. Pyrin aina lähtemään siitä oppilaan näkökulmasta ja sen ongelmasta, ja jo ensimmäisenä syksynä voin sanoa että tällä näkemyksellä on työ aika antoisaa.

Toinen iso juttu minkä on huomannut, on vuorovaikutuksen merkitys!! Oppilaiden, kollegoiden ja varsinkin vanhempien kanssa.. Kuuntele, yritä ymmärtää ja tuo sitten vasta omat mielipiteet/ehdotukset -> tämä on semmonen asia mitä opin teidän vuorovaikutusopetuksessa, ISO kiitos siitä!"

(Fb-keskustelu ensimmäistä syksyä opettavan opettajan kanssa 20.11.2015)

Luettavaksi

Gordon. 2006. Toimiva koulu.

Greene. 2008. Koulun hukkaamat lapset. Opas käytösongelmaisten lasten auttamiseksi.

Salonen, E. 2010. Haastava nuori ja koulunkäynti – Opas opettajille. OPH. [Täältä](#)

Reinikainen, E. 2007. Leimatut lapset: kun koulu ei ymmärrä.

Rosenberg, M. 2015. Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus.

Lähteet

- Denham ym. 2003. Preschool emotional competence: Pathway to social competence? *Child Development* 74(1), 238–256.
- Durlak ym. 2011. The impact on enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development* 82(1), 405–432.
- Gordon, T. 2004. Toimiva perhe. Suom. S. Sjöman & M. Savolainen. Helsinki: Karisto.
- Gordon, T. 2006. Toimiva koulu. Suom. M. Savolainen. Jyväskylä: Gummerus.
- Greene, R. W. 2008. Koulun hukkaamat lapset. Opas käytösongelmaisten lasten auttamiseksi. Porvoo: WS Bookwell.
- Kautto-Knape, E. 2012. Koulukutoiset oppilaan ongelmat. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Klemola 2009. Vuorovaikutustaidot auttavat poistamaan liikkumisen tunne-esteitä. *Liikunta ja Tiede* 46 (1), 4–7.
- Klemola, U., Heikinaro-Johansson, P., & O'Sullivan, M. 2012. Physical education student teachers' perceptions of applying knowledge and skills about emotional understanding studied in PETE in a one-year teaching practicum. *Physical Education and Sport Pedagogy*
- Kokkonen, M. 2005. Sosioemotionaaliset taidot opettajan pääomana. Teoksessa L. Kannas & H. Tyrväinen (toim.). *Virikkeitä terveystiedon opetukseen*. Jyväskylän yliopisto. Terveystiedon edistämiskeskuksen julkaisuja 3, 67–77.
- Konttoniemi. 2003. ”Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?” Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Lyngstad ym. 2016. Understanding pupils' hiding techniques in physical education. *Sport, education and society*.

- Mayer, J. D., Salovey, P. & Caruso D.R. 2000. Emotional Intelligence as Zeitgeist, as Personality and as a Mental ability. Teoksessa: R. Bar-On & D. Parker (toim.) The Handbook of Emotional Intelligence. San Francisco: Joey-Bass, 92–117.
- Muhonen, Vasalampi, Poikkeus jne. 2016. Lämmin opettaja-oppilassuhde edistää kouluun sitoutumista. Kasvatus 2/2016. 112–124.
- Mäkinen, T. 2012. Toimivaa vuorovaikutusta oppimassa – Autoetnografinen tutkimus tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimisprosessista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Pakarinen, E. ym. 2012. Ohjausvuorovaikutuksen laadun yhteys lasten taitojen ja motivaation kehitykseen esiopetuksessa. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erikoislehti.
- Passi1-portti elämään. LionsQuest –opetusmateriaali 13–15-vuotiaille.
- Payton ym. 2008. The positive impact of social and emotional learning from kindergarten to eight-grade students. Findings from three scientific reviews. Chigago IL: Collaborative for academic, social and emotional learning.
- Reinikainen, E. 2007. Leimatut lapset: kun koulu ei ymmärrä.
- Roele & Rich-Tolsma. 2010. The book of needs.
- Savolainen ym. 2001. Kouluyhteisöjen ehdotukset työn ja työolojen kehittämiseksi koulussa. Kasvatus 32(2), 154–172.
- Savolainen. Suuntaviivoja LionsQuest –ohjelmiin.

- Spinrad, T. & Eisenberg, N. 2009. Empathy, Prosocial behaviour and Positive development in Schools. Teoksessa R. Gillman, E. Huebner & M. Furlong (toim.) Handbook of positive psychology in schools. New York: Taylor & Francis, 119–129.
- Sutton 2004. Emotional regulation goals and strategies for teachers. Social Psychology of Education 7 (4), 379–398.
- Talvio, M. 2014. How do teachers benefit from training on social interaction skills?
- Talvio, M. 2015. How does continuing training on social interaction skills benefit teachers. [Täältä.](#)
- Äärelä, K. 2012. ”Aika paljon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on”, nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Väitöskirja. Lapin yliopisto.